

ความทุกข์จากความรักในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา Suffering of the Love in Madanabadha of a Royal Literary Work

วิระวัลย์ ดีเลิศ^{*1} และปณัฐ อนุรักษ์ปรีดา²

Wirawan Deelert^{*1} and Panat Anuracpreeda²

¹16/10 สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10170

²กลุ่มสาขาวิชาชีววิทยาศาสตร์การแพทย์ระดับโมเลกุล

สถาบันชีววิทยาศาสตร์โมเลกุล มหาวิทยาลัยมหิดล

25/25 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ศาลายา นครปฐม 73170

¹16/10 Division of Thai Language, Faculty of Liberal Arts, Bangkok Thonburi University, Bangkok 10170

²Molecular Medical Biosciences Cluster

Institute of Molecular Biosciences, Mahidol University

25/25 Salaya, Nakhon Pathom 73170

บทคัดย่อ

ความรักในพระราชนิพนธ์เรื่องมัทนะพาธา แสดงให้เห็นถึงความทุกข์ที่เกิดจากความรัก ความผูกพัน ห่วงหาที่สอดคล้องตามแนวทางพระพุทธศาสนาที่ว่า ที่ใดมีรักที่นั่นมีทุกข์ จากการศึกษาในครั้งนี้ ปรากฏความทุกข์ที่เกิดจากความรักมี 3 กลุ่มได้แก่ 1) ความทุกข์จากความรักของหนุ่มสาว เป็นความทุกข์เวทนาที่เกิดจากการหลงใหลในรูปลักษณ์ภายนอก กลุ่มหลง ยึดติด ร้อนรุ่ม ไม่สมหวังจนเกิดเป็น กามตัณหา และวิภวตัณหา 2) ความทุกข์จากความรักบุพการี เป็นความรักที่ยิ่งใหญ่ ไม่หวังผลหรือปรารถนาใด เป็นความสุขเวทนาให้ความอนุเคราะห์บุตรจนเกินไปนำมาซึ่งความทุกข์และผลร้ายที่เกิดขึ้น เป็นความทุกข์เวทนาจนเกิดเป็นกามตัณหา และ 3) ความทุกข์จากความรักของเพื่อน มีความสัมพันธ์ยาวนาน คอยอยู่เคียงข้างไม่ว่าจะสุขหรือทุกข์ บางครั้งอาจนำมาซึ่งความยึดมั่นถือมั่นทำให้เกิดความผูกพัน เป็นความรักที่มีความทุกข์เวทนาและสุขเวทนา จนเกิดเป็นกามตัณหา

คำสำคัญ : ความทุกข์, ความรัก, มัทนะพาธา, พระราชนิพนธ์

abstract

The name 'Love' in Madanabadha of a royal literary work displayed suffering from the and relationship. According to Buddhism guideline, it has been showing that where there is a love there is a distress. In the present study, the suffering of the love can be divided into three groups: 1) Suffering from the love of adolescence is a tragedy caused a fascination with appearance, passion, hotness, disappointment and sensuality. 2) Suffering from the love of parents is a great love and do not expect any advantage. The parents always love and support their children unlimitedly causing distress to the parents until it is sensuality. And 3) Suffering from the love of friends is involving with long-term relationship whether happy or unhappy. Sometimes, it can lead to the engagement with distress until it is sensuality.

Keywords: Suffering, Love, Madanabadha, Royal literary work

^{*}Corresponding Author.E-mail: Nong00nung@gmail.com

บทนำ

วรรณคดีเรื่องมัทนะพาธาพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นวรรณคดีที่มีความงดงามทางวรรณศิลป์ เป็นภาษาทวิ เป็นภาษาแห่งท่วงทำนองและดนตรี เพราะความงามในกวีนิพนธ์เกิดจาก เสียงของคำที่ถูกจัดวางให้เกิดจังหวะลีลา สอดคล้อง และขัดกันเหมือนท่วงทำนองของดนตรีที่อยู่ในส่วนที่เป็นวัจนภาษาและอวัจนภาษา (Dahayee, 2012) ดังที่คณะกรรมการวรรณคดีสโมสรได้ประกาศยกย่องให้มัทนะพาธา เป็นวรรณคดีชิ้นเอก เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม พุทธศักราช 2467 และทูลเกล้าฯ ถวายประกาศนียบัตรแด่พระองค์ เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พุทธศักราช 2467 ครั้งนั้นสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชราชานุภาพ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ และพระราชนัดดาองค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ได้ทรงลงพระนามรับรองในประกาศนียบัตร โดยมีความตอนหนึ่งในประกาศนียบัตรบรรยายคุณค่าของบทพระราชนิพนธ์ว่า

“...หนังสือบทละครพูดคำฉันท์เรื่อง มัทนะพาธา หรือ ตำนานแห่งดอกกุหลาบ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมหาอิทธิเดชศรีสินทรมหาวิชาราชวรมงคลพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์เมื่อ พ.ศ. 2466 และพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2467 เป็นหนังสือแต่งดี เพราะทรงพระราชนิพนธ์ใช้คำฉันท์เป็นบทละครพูด อันเป็นของแปลกในกระบวนวรรณคดีและแต่งได้โดยยาก ยังไม่เคยมีกวีคนใดได้พยายามแต่งมาแต่ก่อน อีกประการหนึ่งในทางภาษาซึ่งทรงปรุงข้อตัวละครคนและภูมิประเทศถูกต้องตามยุคแห่งการตะวาระช อันจำนงให้เป็นตัวเรื่อง นับว่ารูปเรื่อง ปรุงดี จะแต่งได้แต่ด้วยพระปรีชาและสุตาญาณอันกว้างขวาง...” (Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua, 1962) สำหรับบทพระราชนิพนธ์เรื่องมัทนะพาธาเป็นบทพระราชนิพนธ์ที่ทรงแสดงด้านเนื้อหาเรื่องของการความรักไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้อ่านได้มองเห็นอุปมาของความรักว่ามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของสรรพสัตว์ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมจากเรื่องมัทนะพาธา

พระราชนิพนธ์มัทนะพาธา

บทพระราชนิพนธ์เรื่องมัทนะพาธา หรือตำนานแห่งดอกกุหลาบ (Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua, 2006) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ในระหว่างที่พระองค์ทรงพระประชวร พระองค์จึงทรงใช้เวลาขณะทรงพักฟื้นได้ทรงพระราชนิพนธ์ตั้งแต่วันอาทิตย์ที่ 2 กันยายน พุทธศักราช 2466 จนถึงวันพฤหัสบดีที่ 18 ตุลาคม พุทธศักราช 2466 รวมเป็นเวลา 43 วัน พระองค์ได้ทรงปรารภถึงแก่นของเรื่องซึ่งมีอยู่ในพระราชหฤทัยของพระองค์มานานแล้ว พระองค์ทรงแจ้งไว้ในหน้าคำนำของพระราชนิพนธ์เรื่องมัทนะพาธาว่า

“...แก่นแห่งเรื่องนี้ ได้เคยมีติดอยู่ในใจของข้าพเจ้ามาช้านานแล้ว แต่เพราะเหตุต่าง ๆ ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องแถลงในที่นี้ ข้าพเจ้ามิได้ลงมือแต่งเรื่องนี้ จนมาเมื่อกลางปี พ.ศ. 2466, เมื่อได้เกิดเหตุบังคับให้ข้าพเจ้าต้องอยู่นิ่ง ๆ เงียบ ๆ ข้าพเจ้าจึงได้พลั้งนึกขึ้นถึงเรื่องนี้...” (Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua, 2006)

ม.ล. ปิ่น มาลากุล ได้เล่าถึงพระมหาเทพกษัตรสมุหเพ็ญหนึ่งของท่าน ซึ่งเคยได้ยื่นกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า พระองค์ทรงมีตำนานอยู่สองเรื่อง เรื่องหนึ่งคือตำนานแห่งหญ้าคาและอีกเรื่องหนึ่งคือตำนานแห่งดอกกุหลาบ (Malakul, 1974)

พระองค์ทรงสร้างตำนานแห่งดอกกุหลาบโดยทรงผูกเรื่องจากจินตนาการของพระองค์เองในขณะที่แรกพระองค์ยังมีได้ทรงกำหนดลงไปแน่นอนว่านางเอกจะต้องถูกสาปเป็นดอกกุหลาบ ทรงพระราชนิพนธ์

เพียงให้เป็นดอกไม้เท่านั้น เมื่อทรงเกิดติดขัดเกี่ยวกับชนิดของดอกไม้ พระองค์ได้ทรงปรึกษากับหมู่พระสหายสนิท บรรดาพระสหายต่างมีความคิดเห็นตรงกันว่า ควรเป็นดอกกุหลาบเพราะเป็นดอกไม้ที่คนทั่วโลกนิยมชมชอบ มีรูปพรรณ งดงามและมีกลิ่นหอมชื่นใจ บทพระราชนิพนธ์เรื่องมัทนะพาธาเป็นบทละครพูดที่ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ.2466 ทรงใช้คำประพันธ์ประเภทฉันท กาพย์และร้อยแก้ว มีความยาว 5 องค์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสมมติว่าเป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นที่ดินแดนภารตะในสมัยโบราณ และจากพระราชนิพนธ์ค่านำส่วนที่อธิบายเกี่ยวกับวิธีแสดงละครทำให้ทราบถึงความตั้งใจของพระองค์ในการที่จะทรงสร้างสรรค์บทละครพูดให้มีรูปแบบแปลกใหม่กว่าเดิม (Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua, 2006)

สารัตถะของเรื่อง

เรื่องมัทนะพาธามีสารัตถะที่เด่น คือ การนำเสนอเรื่องของความรักซึ่งเป็นเครื่องผูกพันที่ก่อให้เกิดความทุกข์ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

เนื้อเรื่อง

เรื่องมัทนะพาธา (Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua, 2006) เป็นเรื่องราว ของมัทนานางฟ้ารูปงาม สุเทษณ์เทพบุตรวิงวอนขอความรักจากนางแต่นางไม่ยินดี จึงถูกสาปให้จุติเป็นดอกกุหลาบยังโลกมนุษย์ พอถึงวันเพ็ญนางจะกลายร่างเป็นหญิงนาน 1 วัน 1 คืน หากนางเกิดความรักต่อชายนางจะพ้น คำสาปไม่ต้องกลายเป็นดอกกุหลาบแต่จะต้องประสบกับความทุกข์อันเกิดจากความรัก พระฤๅษีกาละทรศินมาพบดอกกุหลาบอยู่ในป่า เกรงว่านางจะได้รับความลำบาก จึงกล่าวชวนดอกกุหลาบไปอยู่ ณ สวนข้างอาศรม ชัยเสนกษัตริย์แห่งกรุงหัสตินาปุระเสด็จประพาสป่า ได้เห็น มัทนาขณะอยู่รับใช้กาละทรศินและเกิดจิตปฏิพัทธ์ต่อนางส่วนนางก็มีจิตหวนไหวเนื่องด้วยความรัก กาละทรศินกระทำพิธีสมรสให้คนทั้งสอง จากนั้นมัทนาได้ติดตามชัยเสนไปอยู่ในวัง จันตีเมียของชัยเสนหึงหวงจึงส่งข่าวไปทูลท้าวมครพระบิดาให้ยกทัพมาโจมตี ต่อมาวางกลอุบายใส่ร้ายว่ามัทนาทำเสน่ห์อาถรรพ์และเป็นชู้กับศุภางค์ทหารคนสนิทของชัยเสน ชัยเสนหลงเชื่อจึงสั่งให้นำตัวศุภางค์และมัทนาไปประหารชีวิต แต่อำมาตย์สงสารไม่ได้ฆ่าฟัน ศุภางค์แอบกลับเข้าไปรบในกองทัพและถูกศัตรูฆ่าตาย ส่วนมัทนากลับไปยังอาศรม ต่อมาพราหมณ์ผู้ทำเสน่ห์ขอเข้าเฝ้าและสารภาพว่าเป็นแผนของจันตี ชัยเสนเสียใจมากจึงรีบไปตามมัทนาฝ่ายมัทนาได้ทำพิธีบูชาสุเทษณ์วิงวอนขอให้ช่วยนางพ้นจากความทุกข์ สุเทษณ์เสนอจะช่วยเหลือด้วยการรับนางไปเป็นชายาแต่นางปฏิเสธ สุเทษณ์โกรธจึงสาปมัทนาให้กลายเป็นดอกกุหลาบชั่ววันจันทร์

บทพระราชนิพนธ์เรื่องมัทนะพาธา เป็นการแสดงถึงตำนานเรื่องของดอกกุหลาบ (Na Nakorn, 2001) ได้กล่าวว่า “ มัทนะพาธาค้นเป็นชื่อเรื่องนั้น เป็นนามของนางเอก ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นดอกกุหลาบเป็นพันธุ์ไม้ซึ่งงามดังสาวรุ่น ดอกใหญ่ทน สะพรั่งด้วยหนาม มีฝูงผึ้งเวิ้งวอมเป็นกลุ่ม ดอกกุหลาบพันธุ์นี้สมมติว่าสืบมาจากนั้น ” ซึ่งมัทนะพาธา แปลว่าความเจ็บหรือเดือดร้อนแห่งความรัก นับเป็นหัวใจของเนื้อเรื่องและแก่นน้ำหนังของเรื่องนี้ ไม่ว่าตัวละครมัทนะพาธา ชัยเสน สุเทษณ์ นางจันตี ต่างก็ทุกข์และเจ็บปวดด้วยพิษแห่งรักทั้งสิ้น

บทวิเคราะห์

เรื่องมีที่นพพานี้ ความสำคัญของเรื่องก็คือ การสะท้อนให้เห็นถึงเรื่องความรักที่ก่อให้เกิดทุกข์ กล่าวคือ เรื่องมีที่นพพา กล่าวถึงความรักที่ตัวละครในเรื่องล้วนได้รับความทุกข์กายและความร้อนรุ่ม กลุ่มใจเพราะเหตุแห่งความรักความผูกพันทั้งสิ้น อย่างไรก็ตามความรักก็เป็นความต้องการตามโลกียวิสัย สอดคล้องตามแนวทางพระพุทธศาสนา ที่ว่าความรักก่อให้เกิดทุกข์

ทุกข์ หมายถึงภาวะที่ทนได้ยากยิ่ง มี 2 ลักษณะคือ ทุกข์ตามสภาพ ได้แก่ การเกิด การแก่ การเจ็บ และการตาย ทุกข์จร คือทุกข์ที่เกิดจากการเบียดเบียนของกิเลสซึ่งมิได้มีอยู่ประจำบางครั้งเกิดขึ้นในใจแล้วก็อาจหายหรือเปลี่ยนแปลงไปได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และความหลง ซึ่งความทุกข์ทั้งหลายเกิดขึ้นเพราะจิตผูกพันอยู่กับสิ่งในโลกที่ล้วนเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา คือไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตนที่แท้จริง ทุกสิ่งล้วนต้องเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามวิสัย หากใครหลงผูกพันยึดมั่นก็ทำให้เกิดทุกข์ (V. Vachiramatee, 2010)

Buddhasabhikkh (1998) ให้ความเห็นเรื่องทุกข์ว่าเกิดเพราะความอยาก อยากมากทุกข์มาก อยากน้อยทุกข์น้อย ไม่อยากเลยก็สบายใจ ไม่มีความทุกข์อะไรอยู่โดยไม่อยากนี้จะอยู่ได้ไหม อยู่ได้แต่เราไม่ฝึก ไม่ฝึกอยู่เพื่อไม่อยาก ฝึกอยู่แต่เรื่องอยากกันทั้งนั้นจึงวุ่นวายหนักหนา อีกอย่างหนึ่ง ความยึดมั่นถือมั่นเรื่องอะไรก็ตามเป็นความทุกข์ ขณะใดที่เราเกิดความยึดมั่นถือมั่นว่ารูปเป็นของฉัน เวทนาเป็นของฉัน สัญญาเป็นของฉัน เราก็เป็นทุกข์ ทุกข์เพราะความยึดถือ ถ้าไม่ยึดถือก็ไม่มีทุกข์

การเกิดทุกข์นั้นเริ่มจากมีอายตนะภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์ มากระทบกับอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ หากเกิดความรู้สึกรำคาญในสิ่งนั้นก็เรียกว่า สุขเวทนา รู้สึกไม่พอใจเรียกว่า ทุกขเวทนา ไม่แน่ว่าสุขหรือทุกข์เรียกว่า อทุกขมสุขเวทนา ความรู้สึกสามประการนี้มีอำนาจทำให้เกิดความอยากหรือความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเรียกว่า ตัณหา

Buddhasabhikkh (1998) ได้กล่าวถึงตัณหา แปลว่า ความอยากหรือความต้องการมี 3 ประเภท คือ

1. กามตัณหา หมายถึง ความอยากในสิ่งน่ารักใคร่พอใจใน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์

2. ภวตัณหา หมายถึง ความอยากเป็นอย่างนั้นอย่างนี้

3. วิภวตัณหา หมายถึง ความอยากไม่ให้มีและอยากไม่ให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้

ตัณหาหรือความอยากทำให้เกิดความหนักใจหรือความทุกข์ขึ้นมา เพราะเมื่อมีความอยากก็ต้องกระทำตามความอยากนั้น ก็ย่อมมีทุกข์ตามส่วนของการกระทำ ครอบงำที่เป็นโทษของความอยากก็จะเกิดความร้อนใจไม่สิ้นสุด Somdet Phra Nyanasamvara (1994) ได้ทรงตรัสไว้ว่า “แม่น้ำเสมอด้วยตัณหา (ความอยาก) ไม่มี” ตัณหาทำให้เกิดความยึดมั่นถือมั่นที่เรียกว่า อุปาทาน อันเป็นเหตุให้เกิดความความรัก

ความรัก ในทางพุทธศาสนาไม่ได้มีความหมายเพียงความรู้สึกผูกพันระหว่างบุคคลเท่านั้น แต่หมายรวมถึงความรู้สึกติดตาต่อใจในวัตถุและสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ด้วย ซึ่งความรักเกิดจากอุปาทาน ประเภทที่เรียกว่า กามอุปาทาน หรือความยึดมั่นโดยความเป็นกามหรือของรักใคร่ทั่วไป ตามปกติมนุษย์มีความติดพันในสิ่งที่น่ารักใคร่พอใจ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์ รวมเรียกว่า กามารมณ์ 6 อันเป็นเหตุมาซึ่งความยุ่งยากวุ่นวายไม่จบสิ้น เพราะมนุษย์ต้องดิ้นรนขวนขวายเพื่อให้ได้มาซึ่งความ

สบายใจในทาง รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส กล่าวได้ว่าในทางโลกการติดกามจะเป็นประโยชน์เพราะจะทำให้รักครอบครัว ชยันต์แข็งในการแสวงหาทรัพย์และชื่อเสียง ฯลฯ แต่ในทางธรรมะจะรู้สึกว่าเป็นทางมาของความทุกข์อันเร้นลับ การติดกามเป็นสิ่งที่ต้องละกันให้หมดจึงจะดับทุกข์ได้ (Buddhasabhikkh, 1998) และปรากฏในพระพุทธพจน์ในพระธรรม (Wannapok, 1980) บทที่ว่า

มา ปิเยหิ สมาคณฺฐิ

อปปิเยหิ กุทาจนํ

ปิยานํ อทสฺสนํ ทุกฺขํ

อปปิยานญฺจ ทสฺสนํ

อย่าติดอยู่ในสิ่งที่เรารัก หรือไม่รัก

การพลัดพรากจากสิ่งที่เรารัก เป็นทุกข์

การพบเห็นแต่สิ่งที่เราไม่รัก ก็เป็นทุกข์

ตสฺมา ปิยํ น กิยาถ

ปิยาปาโย หิ ปาปโก

คนตา เตลํ น วิชฺชนฺติ

ยศํ นตฺถิ ปิยาปิยํ

เพราะฉะนั้น ไม่ควรรักสิ่งใด

เพราะพลัดพรากจากของรัก เป็นทุกข์

ผู้ที่หมดความรักและความไม่รักแล้ว

เครื่องผูกพัน ก็พลอยหมดไปด้วย

อาจสรุปได้ว่า 1. เสน่หา (สินะหะ) เป็นความรักที่เกิดจากตัณหา เป็นการสนองความต้องการของตนเองและแยกได้เป็นทวิภูมิตูเสน่หา คือความรักที่เกิดจากการเห็นผิด 2. เปมะ หมายถึง เป็นความรักแบบอกุศลที่เป็นความรักที่เป็นกลางๆ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “เคนะสิตเปมะ” เป็นความรักที่เป็นความพอใจเกี่ยวเนื่องกัน เช่น พี่รักน้อง 3. เมตตา เป็นความปรารถนาดี อนุเคราะห์ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ ความไม่ปองร้ายกันและกัน 4. เมตตาอัปมัญญา เป็นความรักที่ไม่มีขอบเขต และไม่มีประมาณไม่จำกัด มีจิตแผ่ไปทั้งมนุษย์และสัตว์ (V.Vachiramatee, 2010) นอกจากนี้มี ผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องความรัก ดังนี้ Phra Amnat Khemapanyo (Yodthong) (2004) ได้ศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาความรักในพุทธศาสนาเถรวาท และงานเขียนเรื่องซิมโฟเซียม (Symposium) ของเพลโตพบว่า พุทธปรัชญาแบ่งความรักได้เป็น 4 ประเภท สินะหะ เปมะ เมตตา และฉันทะ ส่วนบ่อเกิดของความรักเป็นเจตสิกที่เข้าไปประกอบกับจิต (วิญญาณ) และก่อให้เกิดความรักประเภทต่างๆ และพบว่าความรักแบบฉันทะนำไปสู่นิพพานอันเป็นจุดหมายสูงสุด และนิพพานเป็นภาวะของผู้ไม่มีกิเลส ถือเป็นการดับตัณหาอุปาทานทั้งหลายเป็นการสิ้นภพ สิ้นชาติ ไม่มีเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไป และ Saphamai (1984) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความรักในพระพุทธศาสนาเถรวาทและคริสตศาสนาโรมันคาทอลิก พบว่าพระพุทธศาสนาบรรลุถึงอุดมคติของความรักด้วยการฝึกจิตโดยปราศจากการอ้างอิงสิ่งเหนือธรรมชาติ การแสดงออกของความรักต้องแสดงออกทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น และพบว่าศาสนามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ การแสดงพฤติกรรมเกี่ยวกับความรักต่อผู้อื่นนั้นในพบว่าพระพุทธ

ศาสนาที่มีการแสดงพฤติกรรมเกี่ยวกับความรักมากกว่า

ความทุกข์ของตัวละครในเรื่องเกิดขึ้นเพราะตัวละครนำจิตใจของตนไปผูกไว้กับบุคคลผู้เป็นที่รัก และความรักก็เป็นบ่อเกิดของพฤติกรรมต่าง ๆ ดังเรื่อง มัทนะพาธา คือ

1. ความทุกข์จากความรักของหนุ่มสาว

ความรักที่เกิดจากการหลุมหลง หลงใหล ยึดติด ทำให้ความรักไม่สมหวัง สอดคล้องกับพระพุทธศาสนาสุภาสิตที่ว่า ปิยเต ชายเต โสโก มีความหมายว่า ความโศกยอมเกิดจากสิ่งอันเป็นที่รัก ซึ่งมักจะคุ้นเคยกับความหมายที่ว่า ที่ใดมีรักที่นั่นมีทุกข์ เป็นทุกข์เวทนา ซึ่งเรื่องมัทนะพาธา มีผู้ที่มีความรักแล้วเป็นทุกข์เวทนาด้วยกันได้แก่ สุเทษณ์และชัยเสน ชายเหล่านี้ล้วนแต่หลงรักมัทนา และไม่สมปรารถนาจึงทำให้เกิดความทุกข์ รวมถึงจันตีเมียของชัยเสนแสดงความรักที่มีความอิจฉาริษยา ความเหิงหวง ทำให้จิตใจร้อนรุ่มเป็นทุกข์ เมื่อเห็นชัยเสนอยู่กับมัทนา

สุเทษณ์ ผู้ที่รักมัทนาและหลงใหลรูปกายและน้ำเสียงซึ่งเป็น คือความปรารถนาที่จะได้เป็นชายาของตน โดยสุเทษณ์ไม่ได้พิจารณา คุณสมบัติด้านอื่นเลย แต่จะเพ้อถึงความงามแต่ละส่วน ได้แก่ ผิว แก้ม ผม ตา ออก เหว แขน และเพ้อถึงน้ำเสียงที่ไพเราะของนาง ความรักของสุเทษณ์นำไปสู่ความยึดมั่นอย่างเหนียวแน่น และไม่ได้ตระหนักและทำทุกอย่างเพื่อครอบครองนาง สุเทษณ์ทุกข์ใจมากขึ้น ทั้งที่เป็นเทพผู้มีอำนาจ สุเทษณ์กล่าวขอความรักจากมัทนากลับเป็นการวิงวอนอย่างน่าสงสาร ไม่ได้คำนึงถึงเกียรติของตน หวังเพียงให้มัทนาเห็นใจยอมรักเท่านั้น คำพูดของสุเทษณ์แสดงถึงความทุกข์ใจ ที่มีอยู่แล้วและจะทวีมากขึ้นไปอีกหากไม่สมหวังในรัก แต่พอไม่ได้ ทำให้โกรธ อาการฉุนเฉียว จิตใจเศร้าหมองเป็นทุกข์ จนทำให้สุเทษณ์ตัดสินใจลงโทษมัทนาโดยการสาปให้นางไปอยู่ในที่พินทุพินตา และสาปเป็นดอกกุหลาบตลอดกาลเป็นความทุกข์จากกามตัณหา

ดังความว่า

อำช่วยระงับดับ	ทุกข์พิระคายระคาย;
พี่รักอนงค์นาง	มิมีสมฤดีถวิล,
เหมือนพมิได้คง	วรชีวิติติน-
ทริย์ไรรับไผ่จีน-	ตะนะห้วงและห่อนนิยม.
ชีพอยู่ก็เหมือนตาย,	เพราะมิวายระทวยระทม
ทุกข์ยากและกรากกรม	อุระซ้ำระกำทวิ
อำพังดนูเกิด	มะทะนาและตอบวจี
พอให้ดนูนี้	สุขะรีนระเริงระวย

(Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua, 2006)

จากบทประพันธ์มีการเปรียบถ้อยคำที่แสดงถึงความทุกข์ ความรู้สึกขอร้อง วิงวอนเพื่อที่จะได้ความรักมาที่เกิดขึ้นกับตัวละคร ได้แก่ เหมือนตาย ระทวยระทม ทุกข์ยาก อุระซ้ำระกำ

ชัยเสน ความรักของชัยเสนที่มีต่อมัทนา เริ่มต้นขณะชัยเสนสนทนากับกัลยาณิณมิตรและได้เห็นนาง ชัยเสนหลงใหลความงามของมัทนาถึงกับกล่าวว่า “งามเกินมนุษย์จริง กุลละหญิงนิมิตรฝัน” เมื่อได้ฟังเสียงก็รู้สึก ว่า “ราวดื่มอุทกเพ็ญ รัสสะรีนระวยใจ” และเมื่อพิจารณาภิรมยาของนางก็เห็น

ว่ามีความแหม่นช้อย เช่น “ยามเดินบิณฑบาต กละนัจจะน่าชม” รวมความแล้วชัยเสนพึงใจในรูป เสียงและท่วงทีกริยาของมัทนา เกิดเป็นความปรารถนาให้ได้นางมาเป็นชายา ความรักของชัยเสนเป็นความรักที่อยากได้อย่างเห็นแก่ตัว เพราะ ชัยเสนมียศอยู่แล้ว แต่ก็พร้อมที่จะทอดทิ้งมียศเพียงเพื่อจะได้นางมัทนา สุดท้ายชัยเสนก็ได้ ความรักที่เกิดจากการพลัดพรากจากสิ่งที่เป็นที่รัก เพราะตนเองเป็นเหตุที่ไม่รับฟัง หูเบาหลงเชื่อว่ามัทนาเป็นคู่กับศุภางค์มีความหึงหวงและความโกรธ จึงได้สั่งประหารชีวิตมัทนา ต่อมา ชัยเสนได้ตระหนักถึงความร้ายกาจของกิเลสที่ครอบงำจิตใจจนหลง แม้จะเป็นกษัตริย์ยิ่งใหญ่เพียงใด หากจิตใจไม่หนักแน่นก็ไม่อาจรอดพ้นกิเลสอันเนื่องมาจากความรักใคร่ผูกพันได้ เป็นความทุกข์จากกามตัณหาและวิภวตัณหา

ดังความว่า

ไฉ่ไฉ่กระไรเลย	บมิเคยณก่อนกาล !
พอเห็นก็ทราบส่าน	ฤดีรักหักหาย.
ยิ่งยลจะนิดา	ละก็ยิ่งจะร้อนคล้าย
เพลิงรุมประทุมกาย	ณอุราบลาลด

(Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua, 2006)

อำโฉมมะทะนา	ผิจะหล่อนจะยอมตาม
ใจพิละก็ความ	สุขะพิจะพูนพี;
แต่หากมะทะนา	บมรักก็พินี้
เหมือนตกระวิจิ	ทุชะท่อมบรู๊วาย

(Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua, 2006)

จากบทประพันธ์มีการเปรียบถ้อยคำที่แสดงถึงความรู้สึกที่ตกอยู่ในห้วงแห่งรัก เหมือนมีไฟรมอยู่ในอก แสดงถึงความรู้สึกที่ตื่นเต้นที่ได้พบหญิงสาวที่ตนพึงใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหญิงสาวมีความงามจับจิตจับใจ ทำให้จิตใจไม่อยู่ในภาวะสงบ ได้แก่ ฤดีรัก เพลิงรุม อีกทั้งความทุกข์ทรมานใจหากไม่ได้รับรักตอบ ได้แก่ เหมือนตกระวิจิ ทุชะท่อมบรู๊วาย

มัทนา ความรักของมัทนามีอิทธิพลอยู่เหนือความหวั่นเกรงต่ออุปสรรค แม้ว่า มัทนาจะรู้ว่าชัยเสนมียศอื่นอยู่แล้ว แต่มัทนาที่ไม่ได้หวาดหวั่น นางยินดีที่จะติดตามชัยเสนไปทุกแห่งหน และคิดว่าการได้อยู่กับสิ่งที่รักจะทำให้มีความสุข แท้จริงแล้วเป็นเพียงความสุขที่อาจเปลี่ยนเป็นความทุกข์ หากชัยเสนเลิกเมตตานาง จนเมื่อมัทนาถูกจันตีกัลลั่นแกล้ง ความสุขอันไม่เที่ยงแท้ก็ได้กลายเป็นความทุกข์ มัทนาต้องพลัดพรากจากสิ่งที่รักคือชัยเสน นางไม่อาจสงบใจให้คลายทุกข์ได้จึงเพียรทำพิธีพลีไฟขอให้สุเทพะช่วยเหลือ คำพูดสุดท้ายที่มัทนากล่าวกับสุเทพะคือการขอให้ชัยเสนมารับนางกลับไปแสดงถึงความรักใคร่ผูกพันอันเหนียวแน่น เป็นความทุกข์จากภวตัณหา

ดังความว่า

ข้าพระบาทจะสุขสราญฤดี	
ก็ย่อมจะโดยพระบารมี	ธปกล้ำ
พึงพระคุณะกรุณะคำและเข้า	

จะปราศะโศกभीเศร้า

ฤทฺธิ์

ใจจะอิมจะเอมเพราะเปรมปรีดิ์

และรื่นเริงระดีจิรั

ระรวายใจ.

ทูลกระหม่อมเสด็จณเทศะใด

ก็ข้าพระบาทจะตามธไป

พระเจ้าข้า

(Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua, 2006)

ข้าก็ขออะมะฤทฺธิ์

ประสิทธิผล,

ช่วยประสาทะสุขะดล

หทัยถนัด

แห่งพระวีระชยะเสน

นเรนทระรัตน,

ให้พระจากณะคะระหส์-

ตินาและมา

รับตัญจะรัตน,

ฉนั้นแหละข้า

โศกจะสร้างและมะทะนา

จะเปรมหทัย !

คำพูดดังกล่าวทำให้สุเทษณโกธรและสาปมัทนาเป็นดอกกุหลาบตลอดกาล

(Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua, 2006)

จากบทประพันธ์มีการเปรียบเทียบคำที่แสดงถึงความรู้สึกที่เหนือความหวั่นเกรงต่ออุปสรรค และคิดว่าการได้อยู่กับสิ่งที่รักจะทำให้มีความสุข แท้จริงแล้วเป็นเพียงความสุขที่อาจเปลี่ยนเป็นความทุกข์ หากชัยชนะเล็กเมตตานางมัทนา ได้แก่ ปราศะโศก ฤทฺธิ์ ใจจะอิมจะเอม เปรมปรี ระรวายใจ อีกทั้งถ้อยคำ ที่แสดงถึงความสุขอันไม่เที่ยงแท้ก็เกิดจากความทุกข์ที่ต้องพลัดพรากจากสิ่งที่รักก็ไม่อาจสงบใจให้ คลายทุกข์ได้ ได้แก่ ทะสุขะดล หทัยถนัด โศกจะสร้าง

ฉันทิ มเหสีของชัยเสน ความรักของฉันทิมีลักษณะหรือความอยากได้อย่างเห็นแก่ตัวปนอยู่มาก และแปรเป็นความอิจฉาริษยา ความเหิงหวง พาให้จิตใจร้อนรุ่มเป็นทุกข์ เมื่อเห็นชัยเสนอยู่กับมัทนา นำพา ให้ฉันทิเกิดโมหะหรืออริชชา คือ ความงี่เงา ฉันทิวางแผน คบคิดกับบิรวารซึ่งเป็นคนชั้นต่ำเบาปัญญา เพื่อกำจัดมัทนา แม้ว่าอุบายจะสำเร็จ แต่การที่นางให้ท้าวมคธยกทัพมา ทำให้ชัยเสนเกลียดชังนางมากถึง ขั้นที่จะจับตัวท้าวมคธมาประหาร สุดท้ายเมื่อแผนการถูกเปิดเผย ฉันทิต้องถูกชัยเสนลงโทษอย่างรุนแรง โดยถูกขับไล่ออกจากเมือง ความรักของฉันทิที่มีต่อชัยเสนเป็นความรักที่ต้องการครอบครองสิ่งที่รักไว้เพียง ผู้เดียว ฉันทิก็ต้องประสบกับความทุกข์ที่เกิดจากการสูญเสีย คือสูญเสียตำแหน่งมเหสี ซึ่งเป็นยศถา บรรดาศักดิ์ และพลัดพรากจากพระสวามีผู้เคยให้เกียรติยกย่องนางเป็นความทุกข์จากกามตัณหา

ดังความว่า

ชะฉาอะราลี

อิอะปรียิถ์ถวการ

กระไรละเหิมหาญ

บมิรู้สำนึกตัว;

อิโสภณดี

ตะประจบส่ำออยผัว

แ่นะมึงนะเงาหัว

บมิมี่ละรู้ใหม่

พระผัวก็มัวหลง

และพะวงอิชาวไพร

บนี้กัจะกูไรรู้

สิสุตามครธาช.

ผิกูจะใช้คน

จระยังชนะนกนาถ

และทูลคดียักจ

ถวะให้จะดูตาย

(Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua, 2006)

จากบทประพันธ์ที่มีการเปรียบถ้อยคำที่แสดงถึงความรู้สึกที่เป็นโลหะหรืออยากได้อย่างเห็นแก่ตัว มีความอิจฉาริษยา ความหึงหวง พาให้จิตใจร้อนรุ่มเป็นทุกข์ เมื่อเห็นชายเสน่ห้อยู่กับมัทนา ได้แก่ ประจบ ลำออย มัวหลง พะวง

2. ความทุกข์จากความรักบุพการี

ความรักที่เป็นความรักที่ปรารถนาเกี่ยวคู่กัน ความอนุเคราะห์ ความไม่พยายาบาท ความไม่ปองร้ายมอบความรักไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ แต่ถ้าความรักของบุพการีมิได้ไต่ตรง รักที่ปรารถนาให้บุตรมีความสุขและตามใจ ความรักของบุพการีก็นำมาซึ่งสุขเวทนาและทุกข์เวทนา เกิดความทุกข์ได้เช่นกัน ซึ่งเรื่องมัทนะพาธา ผู้ที่มีความรักเป็นบุพการี ได้แก่ กาละทรรคินนักบวชที่คอยดูแลมัทนาเหมือนลูกแท้ ๆ ของตน และทำวมคคเป็นพระบิดาของจันตี

กาละทรรคิน เป็นนักบวชรักมัทนาราวกับเป็นลูกแท้ ๆ และรู้สึกว่าการได้ลูกสาวมาจากปาเป็นโชคของตน เพราะมัทนาจะเฝ้าปรนนิบัติกาละทรรคินทุกวันเพ็ญ แม้ว่ากาละทรรคินจะเป็นนักบวชที่มุ่งบำเพ็ญตบะ แต่ก็ยังติดอยู่กับความสุขทางโลก เช่น ติดใจในรสชาติของอาหารที่มัทนาปรุงขึ้น ติดอยู่กับความสบายกายสบายใจที่มีมัทนาคอยปรนนิบัติ ความรักของกาละทรรคินที่มีต่อมัทนา รู้สึกเป็นห่วงใยวิตกกังวล เป็นทุกข์ เกรงว่าลูกของตนจะได้รับภัยอันตราย หรืออาจไม่สบายกายใจด้วยเหตุต่าง ๆ ความรู้สึกเหล่านี้เป็นความรักของบุพการี ความรู้สึกเหล่านี้เป็นความทุกข์ที่เกิดจากความรักผูกพันของคนในครอบครัว ถึงแม้ไม่ใช่ความรักที่ครอบงำด้วยกิเลสหนา แต่ก็นำความไม่สบายใจมาให้อย่างมากเป็นความทุกข์จากกามตัณหา

ตั้งความว่า

ธิดาช่างบำเรอจิต	บิดาให้ฤดีเย็น;
ประดิษฐ์โภชนาเช่น	บเคยลิ้มณก่อนกาล,
จะกินเค็มฤกนิมัน	ก็พลันสมมะโนมาลย์,
จะชอบเปรี้ยวฤชอบหวาน	ก็ปรุงรสบผิดใจ.

(Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua, 2006)

ข้าโฉมฉายสายสะมะระมะทะนา, พอลิเพลินตา เพราะลูกชวีณู
ลูกอยู่ใกล้พ่อละก็กะมละฉัน เจกอุทกอัน ประพรมใจ
ไม่เคยมีศิษย์ดุจะอรวิไลย ช่างประพฤติให้ บิดาสุข
วันเพ็ญพ่อเป็นระมะณียะบทุกข์ ปราศะเข็ญชุก และรำคาญ
ส่วนวันอื่นพอกับมิสราญ เหมือนณวันวาร ธิดาใกล้
ตั้งนี้แม้ว่าสะมะระจะคระไล จากบิดาไป ก็พอนี้
คงต้องไร้ความสุขเพราะวะฤดี คงบได้มี ละม่องแผ้ว
ข้าลูกน้อยกลอยฤดีสมะณิแก้ว พรากธิดาแล้ว จะอาดูร

(Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua, 2006)

จากบทประพันธ์มีการเปรียบถ้อยคำที่แสดงถึงความรู้สึกที่มีความสุขกายสุขใจ ความผูกพันฉันพ่อลูกได้แก่ บำเรอจิต ฤดีเย็น แต่ต่อมาเมื่อทราบว่าภรรยาจะต้องจากไปมีคู่ครองและต้องประสบเคราะห์กรรมร้ายแรง ผู้เป็นบิดาก็เกิดความทุกข์ ความกังวล และห่วงใย ได้แก่ ปราศะเชษฐภัก ไร้ความสุขะ ผ่องแผ้วพราก อาดูร

ท้าวผก เป็นพระบิดาของจันตีพระองค์ทำหน้าที่พ่อเช่นเดียวกับพ่อทั่วไป คือหาคู่ครองที่เหมาะสมให้แก่ลูกของตน ความรักลูกของท้าวผกมีมากจนขาดการไตร่ตรอง พระองค์ยกทัพมาตีกรุงหัสตินาปุระตามที่จันตีต้องการ ทั้งที่ไม่ใช่วิธีที่ถูกต้องที่ภรรยาจะเอาชนะสามี เพราะไม่ช่วยให้เกิดความปรองดองกัน แต่จะยิ่งสร้างความร้าวฉานให้มากยิ่งขึ้น ทำให้ชัยเสนสิ้นความเกรงพระทัยท้าวผก เมื่อจับท้าวผกได้ก็สั่งตัดพระเศียรและนำเลือดมาชำระพระบาท หากท้าวผกให้คำแนะนำที่ดีแก่ลูก เหตุการณ์ร้ายแรงก็อาจไม่เกิดขึ้น แต่เพราะพระองค์รักลูกมากเกินไปจนขาดความยั้งคิด กลายเป็นการตามใจลูกอย่างผิด ๆ จึงนำความทุกข์มาให้พระองค์จนถึงแก่ชีวิต รวมทั้งไม่อาจปกป้องลูกของตนให้พ้นจากความทุกข์กายทุกข์ใจได้ เป็นความทุกข์จากกามตัณหา

ดังความว่า

อันท้าวผกชย	พลก่อกะลือ
เพราะเชื่อธิดารอน	ระณะปราศะธรรมา
และได้ปะราชิต	ขณะนั้นก็ตกมา
เปนตัวเซลดขี่	บมิควรจะปราณี
ให้โหระหาฤกษ์	ดิถีงามและยามดี
จะทำพิธีศรี	วรุดมประภมกรรม
และปลงพระชนม์ท้าว	มคะธาภิเษนทร์นั้น
รองเลือดชำระสรรพ	พะอุบัพพันบาทเรา
เอาเศียรอะลือได้	ณชลอมและให้เจ้า
ธิดาและรับเอา	ศิระแห่งบิดาไซ้
และทูลกะบาลจาก	วรธานีไป

(Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua, 2006)

จากบทประพันธ์มีการเปรียบถ้อยคำที่แสดงถึงความรู้สึกความรักลูกของท้าวผกมีมากจนขาดการไตร่ตรอง ไม่ได้ให้คำแนะนำที่ดีในการครองเรือนหรือการใช้ชีวิตคู่ จนกลายเป็นการตามใจลูกอย่างผิด ๆ จึงนำความทุกข์มาให้พระองค์จนถึงแก่ชีวิต ได้แก่ เชื่อธิดา ระณะปราศะธรรมา ปลงพระชนม์

3. ความทุกข์จากความรักของเพื่อน

เป็นความรักของศุภางค์ที่มีต่อชัยเสน ศุภางค์เป็นทหารคนสนิทของชัยเสน มีหน้าที่รับใช้ใกล้ชิดมาตั้งแต่ศุภางค์ยังเยาว์ และได้รับเกียรติเป็นพระสหายสนิทของชัยเสน ศุภางค์มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ของตนอย่างยิ่ง เป็นความรักที่ประกอบด้วยความดีคุณธรรมหลายประการ เช่น ความซื่อตรง ความอดทน ความเพียร ความเสียสละความกตัญญู เป็นต้น การกระทำที่แสดงถึงความจงรักภักดี คือ

การอยู่รับใช้ชัณเฑาะว์ให้ได้รับความสะดวกสบาย การถวายคำแนะนำที่เหมาะสม และการเข้าส่งครามอย่าง ไม่เสียดยศวรรต จากความยึดมั่นถือมั่นทำให้เกิดความผูกพันต่อสิ่งที่รัก แต่เป็นความรักในด้านส่งเสริมให้ เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม อย่างไรก็ตามก็รู้สึกเป็นทุกข์ความรักที่ศุภางค์มีต่อชัณเฑาะว์เป็นความจงรัก รักที่ดีที่พร้อมเสียสละเพื่อพระมหากษัตริย์และชาติบ้านเมือง แต่ไม่ว่าจะเป็นความรักในลักษณะใด ก็ยอม สร้างความทุกข์ให้แก่ผู้นั้น เห็นได้จากที่ศุภางค์เป็นทุกข์เพราะห่วงใยชัณเฑาะว์ ความรู้สึกผูกพัน ห่วงใย วิตก กังวลต่าง ๆ จึงเป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากความรักที่ศุภางค์มีต่อพระมหากษัตริย์ของตนเป็นความทุกข์จาก กามตัณหา

ดังความว่า

ข้าเคยสนองบาท	ครูลิองค์พระทรงชัย
แต่เล็กประจวบใหญ่	บมิเคยจะขัดคำ
เมื่อมีพระบัญชา	ละก็รับและรีบทำ
ถึงหากจะชอกช้า	ฤจะเจ็บวรินทร์
แทบตายบววยเพียร	และผิยับเสริจดี
เพียรจนประจวบที่	นรนาถะบัญชา
อังกาพยพของ	ดนูเปนพยานว่า
เคยทนและเคยฝ่า	พหุอันตะรายแท้
ทั่วกายะช้านี้	ฤก็มีเนบาดแผล
เพื่อได้แสดงแก่	นระชนผิอยากดู
ทุกแผลก็ลึกซึ้ง	จะแสดงกะตัญญู

(Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua, 2006)

จากบทประพันธ์มีการเปรียบเทียบคำที่แสดงถึงความรู้สึกความรักที่แสดงถึงความจงรักภักดี ต่อพระมหากษัตริย์ของตนอย่างยิ่งแต่ถ้ามีความยึดมั่นถือมั่นจะทำให้เกิดความผูกพันต่อสิ่งที่รัก ก็จะรู้สึกเป็น ทุกข์หากต้องอยู่ห่างจากชัณเฑาะว์และไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ของตน ได้แก่ ชอกช้า ฤจะเจ็บวรินทร์ แทบตายบัญชา

สรุป

จากที่ผู้เขียนได้ศึกษาความทุกข์จากความรักในวรรณคดีเรื่องมัทนะพาธา ได้วิเคราะห์แล้วว่ามัทนะ พาธาในฐานะวรรณคดีที่มีความงดงามทางวรรณศิลป์แสดงให้เห็นแล้วถึงพระปรีชาสามารถในพระบาท สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงใช้ถ้อยคำเป็นเครื่องมือในการแสดงออกถึงจินตนาการและอารมณ์ สะท้อนใจอย่างประณีตงดงามทั้งรูปแบบและเนื้อหา โดยเฉพาะการเน้นหนักที่แสดงถึงความเจ็บปวดอัน เกิดจากความรัก นำมาซึ่งความโศกยอมเกิดจากสิ่งที่รักหรือที่กล่าวว่า “ที่ใดมีรักที่นั่นมีทุกข์” พระองค์ได้ ทรงนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวคิดโดยเฉพาะทุกข์จากความรัก เรื่องมัทนะพาธาได้แสดง ให้เห็นความทุกข์จากความรักที่มีอยู่ 3 กลุ่มได้แก่ 1. ความทุกข์จากความรักของหนุ่มสาว 2. ความทุกข์ จากความรักของบุพการี 3. ความทุกข์จากความรักของเพื่อน พบว่ากลุ่ม 1. มีความแตกต่างกันเป็นความ ทุกข์จากความรักที่มีทุกข์เฉพาะตนจนเกิดเป็นกามตัณหาและวิภวตัณหา ส่วนกลุ่ม 2. และกลุ่ม 3. มีความ เหมือนกันเป็นความทุกข์จากความรักที่ทั้งสุขเวทนาและทุกข์เวทนาจนเกิดเป็นกามตัณหา

การนำเสนอเรื่องความทุกข์จากความรักไม่ได้เพียงมุ่งสร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้ที่ได้อ่าน แต่มีจุดมุ่งหมายให้มนุษย์ได้เข้าใจในสัจธรรมของชีวิตซึ่งเป็นการสร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านโดยอ้อม ซึ่งสอดคล้องกับ Buranakorn (2014) “กล่าวถึงทฤษฎีไตรนาฏกรรมของอริสโตเติล ว่าเมื่อมนุษย์รับรู้ทุกข์โศกของตัวละครก็เท่ากับมนุษย์ได้ชำระจิตของตน และรู้สึกตระหนักในหายนะของชีวิต และรับรู้ในชะตากรรมที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ไม่ว่าตัวละครจะเป็นใครก็ตาม เรื่องราวไตรนาฏกรรมในวรรณคดีจึงยกระดับจิตใจผู้ดูหรือผู้อ่านได้” ทำให้ผู้อ่านได้เห็นความทุกข์หรือการประสบเคราะห์กรรมของตัวละครที่กำลังเผชิญ และสามารถตอบตนเองได้ว่า หากตัวละครใช้ความพยายามในการเอาชนะความทุกข์จากความรัก และเข้าใจความทุกข์จากความรักผู้อ่านก็จะชื่นชมยินดีในวีรกรรมนั้น และเกิดความศรัทธาต่อความกล้าหาญที่ตัวละครหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ หากแต่ตัวละครยอมที่จะเลือกเป็นทุกข์จากความรักผู้อ่านจะเกิดความสลดสังเวชในเคราะห์กรรมของตัวละคร และจะเรียนรู้ที่จะให้รอดพ้นจากเคราะห์กรรมที่เผชิญอยู่ ไม่ควรกระทำเช่นตัวละครกระทำ

แนวคิดเรื่องความทุกข์จากความรักในวรรณคดี เรื่องมัทนะพาธามุ่งหมายให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในทุกข์จากความรักและนำพาตนเองไปให้พ้นจากความทุกข์ตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาได้อย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- Buddhasabhikkh. (1998). *Paramartham for Lifestyle*. n.p. (in Thai)
- Buranakorn, P. (2014). Suffering in Buddhism on “Lakhon Nok” story “Sangthong” and “Kawi.” *Journal of Thai study*, 10(1), 1-23. (in Thai)
- Dahayee, W. (2012). Poet Language: Science and Art of Efficient Communication. *Journal of Yala Rajabhat University*, 7(2), 163-170. (in Thai)
- Malakul, P. (1974). *Dramas of King Ramathibodi Sri Siam Navy Mahavajiravudh*. n.p. (in Thai)
- Na Nakorn, P. (2001). *History of Thai literary work*. Bangkok: Thai Watana Panich. (in Thai)
- Phra Amnat Khemapanyo (Yodthong). (2003). *A Comparative Study of Philosophy of Love in Theravada Buddhism and the Symposium of Plato*. A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Master of Arts. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Saphamai, S. (1984). *A Comprative study of the Theravada Buddhist and man Catholic Concept of Love*. A Thesis in Partial fulfillment of The Requirements for The Degree of Master of Arts (Comparative Religion) in The Faculty of Graduate Studies. Mahidol University.
- Somdet Phra Nyanasamvara. (1994). *Understanding of Life*. n.p. (in Thai)
- Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua. (1962). *Preeyathassika*. Bangkok: Kurusapa Printing. (in Thai)
- Vajiravudh Phra Mongkut Klao Chao Yu Hua. (2006). *Madanabadha or the Legend of Roses*. (26 ed.). Bangkok: Aksorncharoenthut Printing. (in Thai)
- V.Vachiramatee. (2010). *Love Analysis*. Bangkok: Taynam Tayta Publisher. (in Thai)
- Wannapok, S. (1980). *The Buddhist in Dhamma*. Bangkok: Sangrungs Printing. (in Thai)